

“O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI DOIRASIDA INVESTITSION MUHITNI MOLIYAVIY RAG‘BATLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

**Tirkashev Farruxjon
Xolyigitovich**

Mustaqil izlanuvchi

Bugungi globallashuv va texnologik rivojlanish davrida investitsiyalar har qanday davlat iqtisodiyotining barqaror o‘shishi va raqobatbardoshligini ta’minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar ilg‘or texnologiyalar, innovatsion g‘oyalar va boshqaruv tajribasini olib kirish orqali iqtisodiy taraqqiyotga kuchli turtki beradi. Jahon banki, BMT va Xalqaro valyuta jamg‘armasi tomonidan taqdim etilayotgan so‘nggi tahlillarga ko‘ra, barqaror va ochiq investitsion muhit yarata olgan davlatlar iqtisodiy o‘shish sur‘atlari, bandlik darajasi va eksport salohiyatida boshqalarga nisbatan yuqori natijalarga erishmoqda.

Rivojlanayotgan davlatlar, xususan Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun ham investitsion jozibadorlikni oshirish ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Shuningdek, zamonaviy tendensiyalar investitsiyalarni rag‘batlantirishda moliyaviy mexanizmlarning o‘rni ortib borayotganini ko‘rsatmoqda. Bunga soliq va bojxona imtiyozlari, davlat kafolatlari, subsidiyalar, investitsiya kreditlari, sug‘urta mexanizmlari, kapital bozorlaridagi islohotlar va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik misol bo‘la oladi.

O‘zbekiston ham so‘nggi yillarda investitsion muhitni yaxshilash, investorlar uchun qulay va kafolatli moliyaviy shart-sharoitlar yaratish bo‘yicha izchil islohotlarni amalga oshirib kelmoqda. Xususan, 2017 yildan buyon olib borilayotgan “Harakatlar strategiyasi”, keyinchalik esa “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi orqali mamlakat iqtisodiyotida investorlar uchun ochiqlik, erkinlik va moliyaviy rag‘batlar bo‘yicha muhim qadamlar qo‘yildi. Strategiyada xorijiy investitsiyalar hajmini oshirish, moliyaviy sektorni modernizatsiya qilish, bank tizimining likvidligini kuchaytirish va davlat-xususiy sheriklik asosidagi loyihalarni kengaytirish kabi muhim vazifalar belgilangan.

Bugungi kunda O‘zbekistonda investitsiyalarni moliyaviy rag‘batlantirishga doir bir qator amaliy mexanizmlar mavjud: soliq imtiyozlari, bojxona yengilliklari, subsidiyalar, erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat yurituvchilar uchun preferensiyalar, investitsiya kreditlari va davlat kafolatlari kabi vositalar orqali investorlar qo‘llab-quvvatlanmoqda. Biroq bu tizimni zamonaviy talablar asosida yanada takomillashtirish, xalqaro standartlarga moslashtirish va real sektorning ehtiyojlariga muvofiqlashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Shu bois, mazkur ilmiy ishda “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida investitsion muhitni moliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyati, mavjud imkoniyatlar va kamchiliklar, shuningdek, xalqaro tajribaga asoslangan holda samarali takliflar ishlab chiqish masalalari ko‘rib chiqiladi. Bu orqali nafaqat investitsion jozibadorlikni oshirish, balki barqaror iqtisodiy o‘rni ta’minlash, yangi ish o‘rinlari yaratish va mamlakat eksport salohiyatini kengaytirishga xizmat qiluvchi tizimli takliflarni shakllantirish maqsad qilingan.

Global miqyosda ham investitsiya oqimlari noaniq bo‘lmoqda. UNCTADning World Investment Report 2025 ga ko‘ra, 2023-yilda jahon bo‘yicha FDI oqimlari pasaydi, ayniqsa rivojlangan mamlakatlarda. Rivojlanayotgan davlatlarda esa barqaror, lekin moslashuvchan tendensiyalar namoyon bo‘lmoqda: investitsiyalar energiya, infratuzilma va texnologiya sohalariga ko‘proq yo‘naltirilmoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston investitsion muhitini yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha sezilarli o‘zgarishlar sodir bo‘lmoqda. Masalan, 2024-yilda mamlakatga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (FDI) hajmi oldingi yilga nisbatan 53.6% ga oshib, taxminan 11,9 milliard dollarga yetdi. Bu iqtisodiy siyosatdagi liberalizatsiya va investorlar uchun qulaylik yaratish bo‘yicha amalga oshirilgan islohotlar samarasi hisoblanadi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida investitsion muhit sezilarli darajada yaxshilanmoqda. Xususan, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida investitsiyalarni jalb qilish, moliyaviy sektorni isloh qilish va investorlar uchun qulay ekotizim yaratish muhim ustuvorlik sifatida belgilangan. Ayni vaqtda mamlakatda investitsiyalarni rag‘batlantirishga qaratilgan moliyaviy mexanizmlar kengayib, ularning amaliy qo‘llanilishi bosqichma-bosqich takomillashmoqda.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 2024-yilda O‘zbekistonga jalb qilingan to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmi 11,9 milliard AQSh dollarini tashkil etdi va bu 2023-yilga nisbatan 53,6 foizga ko‘pdir. Bu ko‘rsatkich mamlakatda investorlar uchun yaratilgan sharoitlar, xususan soliq yengilliklari, bojxona imtiyozlari, subsidiyalar va davlat kafolatlarining ijobiy samarasini ko‘rsatadi. Fiks kapitalga jalb etilgan investitsiyalar hajmi ham 2024-yilda 27,6 foizga oshgan.

Mavjud moliyaviy mexanizmlar orasida erkin iqtisodiy zonalar (EIZ), kichik sanoat zonalari, texnoparklar va klasterlar orqali investitsiyalarni jalb qilish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayni paytda O‘zbekistonda 28 ta EIZ, yuzlab sanoat zonalari va o‘nlab texnoparklar faoliyat yuritmoqda. Ushbu hududlarda investorlar uchun yer ajratish, soliqdan ozod qilish, infratuzilmaviy qo‘llab-quvvatlash kabi moliyaviy rag‘batlar taqdim etilmoqda.

Biroq investitsion muhitni rag‘batlantirishdagi mavjud moliyaviy vositalar hali ham to‘liq potensialini ishga solmagan. Xususan, investitsiya kreditlarining yetarli emasligi, byurokratik tartibotlar, moliyaviy xizmatlar qamrovining pastligi va xususiy investitsiya fondlarining cheklanganligi ba’zi investorlar uchun to‘siq bo‘lmoqda. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun investitsion moliyalashtirish vositalariga qulay kirish imkoniyatini kengaytirish muhim masala bo‘lib qolmoqda.

Tendensiyalar shuni ko‘rsatmoqdaki, global investitsiya oqimlari ham moliyaviy barqarorlik, yashil iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar va innovatsion yechimlarga yo‘naltirilmoqda. O‘zbekiston ham ushbu yo‘nalishlarda raqobatbardosh

bo'lishi uchun innovatsion moliyalashtirish vositalarini — masalan, “yashil” obligatsiyalar, sukuk, investitsiya sug'urtasi va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirishi lozim.

Umuman olganda, mavjud islohotlar natijasida investitsion muhit ijobiy tomonga o'zgarib borayotgan bo'lsa-da, uni moliyaviy jihatdan rag'batlantirishning samarali va zamonaviy mexanizmlari joriy etilishi orqali O'zbekiston investitsiyalar oqimini yanada ko'paytirishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi tomonidan olib borilayotgan islohotlar va “O'zbekiston – 2030” strategiyasida belgilangan ustuvor yo'nalishlar asosida investitsion muhitni yaxshilash va investorlar uchun moliyaviy rag'batlarni kengaytirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy siyosat xorijiy va mahalliy investorlar uchun barqaror, ochiq va prognoz qilinadigan biznes muhitini shakllantirishga qaratilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekiston investitsiya jozibadorligini oshirishda bir qancha muhim yutuqlarga erishgan. Xususan, 2024-yilda xorijiy investitsiyalar hajmining 50 foizdan ortiqqa oshgani, fiks kapitalga kiritilayotgan mablag'lar va markazlashtirilmagan investitsiyalar hajmining ko'paygani bunga yaqqol misoldir. Shuningdek, erkin iqtisodiy zonalar, kichik sanoat zonolari, texnoparklar va klasterlar sonining oshishi, davlat-xususiy sheriklik loyihalarining kengayishi moliyaviy mexanizmlarning amaliyotda qo'llanilayotganidan dalolat beradi.

Biroq mavjud imkoniyatlar bilan birga, hal etilishi zarur bo'lgan muammolar ham bor. Jumladan, investitsiyalarni moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarining ayrimlari yetarlicha samarali ishlamayapti yoki xalqaro standartlarga to'liq mos kelmayapti. Investorlar uchun soddalashtirilgan soliq va bojxona tizimi, kafolatli moliyaviy vositalar, investitsiyalarni sug'urtalash va kapital bozorining rivojlanishi kabi yo'nalishlarda hali katta salohiyat mavjud.

Shu bois, “O'zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida quyidagi ustuvor yo'nalishlar bo'yicha moliyaviy mexanizmlarni yanada takomillashtirish lozim: bank tizimini isloh qilish orqali investitsiya kreditlarini kengaytirish; investitsiya sug'urtasi va kafolat fondlarini rivojlantirish; “yashil moliyalashtirish” va innovatsion obligatsiyalar orqali zamonaviy moliyaviy vositalarni joriy etish; kapital bozorini faolroq ishtirokchiga aylantirish; davlat-xususiy sheriklik (PPP) asosida moliyalashtirishni tizimlashtirish.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda investitsion muhitni moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlari orqali rivojlantirish, faqat iqtisodiy o'sishni emas, balki texnologik yangilanish, raqobatbardoshlik va yangi ish o'rinlari yaratish kabi strategik maqsadlarga ham xizmat qiladi. Mavjud salohiyatni to'liq ishga solish va global tajribani integratsiya qilish orqali O'zbekiston mintaqaviy yetakchilikka erishishi mumkin.